

Italo Calvino
NEOBSTOJEČI VITEZ

prevedla Vera Troha

1. poglavje

Pod rdečim obzidjem Pariza je bila razvrščena vojska Francije. Karel Veliki bi moral pregledati enote paladinov. Čakali so ga že več kot tri ure; bilo je vroče; bilo je popoldan na začetku poletja; v oklepih so se kuhali kot v loncih, ki bi jih kdo pustil na šibkem ognju. Ni rečeno, da v tisti negibni vrsti ta ali oni vitez ni že izgubil zavesti ali zadremal, a so bili v sedlu zaradi oklepa vsi enako togi. Iznenada trije glasovi trobente: peresa perjanic so poskočila v negibnem zraku, kot bi se vanje zagnal veter, in takoj je utihnilo tisto posebno bučanje, podobno morskemu, ki se ga je slišalo vse do tu, bilo pa je, seveda, smrčanje vojakov, ki so ga še poglobila kovinska grla čelad. Končno so le ugledali, kako se jim od tam zadaj približuje Karel Veliki na konju; videti je bil večji kot v resnici, z brado na prsih, z rokama na sedelnem glaviču. Vlada in se vojskuje, vojskuje se in vlada, brez konca in kraja; odkar so ga vojščaki videli nazadnje, se zdi nekoliko postaran.

Konja je ustavil pri vsakem častniku in se obračal, da si ga je natančno ogledal od zgoraj navzdol. – In kdo ste vi, paladin Francije?

– Salomon iz Bretanje, sire! – je ta odgovoril z gromkim glasom, dvignil šlem in razkril razgreti obraz; in dodal kakšen koristen podatek, na primer: – Pet tisoč jezdecev, tri tisoč petsto pešakov, tisoč osemsto ljudi v pratežu, pet let bojnih pohodov.

– Bretonci ste se resno lotili dela, paladin! – je dejal Karel in *tok-tok, tok-tok* prišel do drugega poveljnika eskadrona.

– Kdostepavi, paladin Francije? – je spet vprašal.

– Ulivieri iz Vienna, sire – so zlogovale ustnice, kakor hitro se je dvignila rešetka šlema. In potem: – Tri tisoč izbranih jezdecev, sedem tisoč navadnih vojakov, dvajset oblegovalnih naprav. Zmagovalec nad poganom Zverinsko roko, po božji milosti in v slavo Karlu, kralju Frankov!

– Dobro opravljeno, srčni Vienčan – je rekel Karel Veliki, potem pa častnikom iz spremstva: – Mršavi, tile konji, dajte jim več krme. – In je šel naprej: – Kdostepavi, paladin Francije? – je ponavljal v vedno enakem ritmu: »Tatta-tatatai-tata-tata-tatata...«

– Bernard iz Mompoliera, sire! Zmagovalec nad Brunamontem in Galifernom.

– Mompolier, lepo mesto! Mesto lepih žensk! – in spremstvu: – Poglej, če lahko dobi višji čin. – Vse, kar je rekel kralj, je bilo všečno, ampak že vrsto let so bili to vedno isti stavki.

– Kdostepavi s tistim grbom, ki ga poznam? – Vse je prepoznal po oznakah, ki so jih nosili na ščitih, nič jim ni bilo treba reči, vendar je bila navada, da so mu razkrili ime in obraz. Nemara zato, ker bi kdo, ki bi imel kakšne primernejše opravke, kot je sodelovanje pri pregledu enot, tja poslal svoj oklep, v njem pa bi bil kdo drug.

– Alardo iz Dordone, vojvode Amonskega ...

– Odlično, Alardo, kaj pravi očka – in tako naprej. »Tatta-tatatai-tata-tata-tatata...«

– Gualfré iz Mongioja! Osem tisoč jezdecev, razen mrtvih!

Perjanice so plapolale. – Uggeri Danski! Namoz Bavar-ske! Palmerino iz Anglije!

Zvečerilo se je. Obrazov se med naličnikom in obradnikom ni dalo več dobro razločiti. Vsaka beseda, vsak gib je bil zdaj že predvidljiv, tako kot tudi vse v tej vojni, ki je

trajala že vrsto let, vsak spopad, vsak dvoboj, ki je vedno potekal po enakih pravilih, tako da se je že danes vedelo, kdo bo jutri zmagal, kdo bo poražen, kdo bo junak, kdo strahopetnež, komu je namenjeno, da bo ostal z razparanim trebuhom in kdo jo bo odnesel s padcem iz sedla in pristankom na zadnjici. Kovači so zvečer ob svetlobi bakel s kladivi obdelovali vedno enako obtolčene oklepe.

– In vi? – Kralj je prišel do viteza s povsem belo bojno opravo; samo tanka črna črta je tekla okrog in okrog na robovih; povsod drugod je bila blešččča, dobro vzdrževana, brez praske, natančno izdelana pri vsakem spoju; iznad nje je bila na šlemu perjanica iz peres kdo ve katerega orientalskega petelina, na kateri so se menjavale vse mavrične barve. Na ščitu je bil med dvema robovoma širokega, v gube nabranega plašča narisan grb, v grbu pa sta se odpirala druga dva robova plašča, ki je imel na sredini manjši grb, ta pa je vseboval še manjši, s plaščem ogrnjeni grb. Z vedno manjšo risbo je bil prikazan niz plaščev, ki so se odpirali drug v drugem, in na sredi je bilo kdo ve kaj, ni se dalo razločiti, tako drobcena je postala risba.

– In vi tam, tako na čisto opravljeni ... – je rekel Karel Veliki, ki je, dlje ko je trajala vojna, pri paladinih videval vedno manj čistoče.

– Jaz sem – kovinski glas je prihajal iz zaprte čelade, kot da ne bi vibriralo grlo, marveč sama pločevina oklepa, iz katere se je širil šibak odmev – Agilulfo Emo Bertrandino Guildivernski in Drugih, Cobentraški in Surski, vitez Selimpie Citeriore in Feza!

– Aaah ... – je rekel Karel Veliki in iz naprej potisnjene spodnje ustnice mu je ušel droben trobljaj, kot bi hotel reči: »Če bi si moral zapomniti imena vseh, bi bil v kaši!« Vendar je takoj namrščil obrvi. – In zakaj ne dvignete šlema in ne pokažete obraza?

Vitez se ni zganil; njegova desnica, na kateri je imel nataktnjeno železno in dobro prilegajočo se rokavico, se je močnejše oklenila sedla, medtem ko se je za drugo roko, ki je držala ščit, zdelo, da jo je spreletel srh.

– Hej, paladin, vam govorim! – je vztrajal Karel Veliki. – Kako to, da svojemu kralju ne pokažete obraza?

Iz podbradnice se je zaslišal razločen glas. – Zato, ker ne obstajam, sire.

– Ta je pa dobra! – je vzkliknil vladar. – Zdaj imamo v vojski tudi viteza, ki ga ni! Naj si vas malo ogledam.

Videti je bilo, da se Agilulfo še trenutek obotavlja, potem pa je z odločno, a počasno roko dvignil šlem. Čelada je bila prazna. V beli bojni opravi s prelivajočo se perjanico ni bilo nikogar.

– Glej no glej! Česa vsega človek ne doživi! – je rekel Karel Veliki. – Kako pa lahko služite, če vas ni?

– Z močjo volje – odvrne Agilulfo – in vere v našo sveto stvar!

– Saj, saj, dobro povedano, tako je treba opravljati dolžnost. No, za nekoga, ki ga ni, ste prav v redu!

Agilulfo je bil zadnji v vrsti. Vladar je zdaj pregledal že vse enote; obrnil je konja in se oddaljil proti kraljevim šotorom. Bil je star in nagnjen je bil k odvrčanju zapletenih misli iz glave.

Trobenta je dala znak za »voljno«. Začelo se je običajno obračanje konj in velik gozd sulic se je pripognil, se premikal v valovih kot žitno polje, kadar ga zajame veter. Vitezi so se spuščali iz sedel, si razgibavali noge, oprode so prijemali konje za vajeti in jih vodili stran. Potem so se iz trume in oblaka prahu odlepili paladini, zbrani v gruče dvigajočih se barvnih perjanic, da bi si po prisilni negibnosti vseh tistih ur dali duška s šalami in bahanjem, s čenčanjem o ženskah in z junačenjem.

Agilulfo je napravil nekaj korakov, da bi se pomešal v eno od teh skupin, nato je brez razloga odšel k drugi, vendar mu ni uspelo, saj se nihče ni zmenil zanj. Nekoliko neodločen se je zaustavil za hrbtom tega ali onega, a se ni udeleževal njihovih pogovorov, potem pa se je držal ob strani. Stemnilo se je; mavrične perjanice na šlemih so bile zdaj videti ene same nedoločne barve; tam na travniku pa je izstopala samotna bela oprava. Kakor da bi se iznenada počutil golega, je Agilulfo prekrižal roki in stisnil skupaj rameni.

Potem se je zdrznil in se z dolgimi koraki napotil proti hlevom. Ko je prišel tja, je ugotovil, da konj ne oskrbujejo po pravilih, nahrulil je konjarje, hlapčičem naložil kazni, nadzoroval vse izmene težaškega dela, ponovno razdelil opravila in vsakemu nadrobno razložil, kako jih je treba opraviti; in razlage so morali ponoviti, da je videl, ali so jih razumeli prav. In ker je vsak trenutek prihajalo na dan, kako zanikrno so njegovi kolegi častniki paladini opravljali službo, je poklical drugega za drugim, jih iztrgal iz prijetnih lenobnih večernih pogovorov in obzirno, vendar z odločno natančnostjo našteval njihove pomanjkljivosti ter enega zadolžil za dežurno stražo, drugega poslal v patroljo in tako naprej. Vedno je imel prav in paladini se mu niso mogli izogniti, vendar tudi niso skrivali svoje nejevolje. Agilulfo Emo Bertrandino Guildivernski in Drugih, Cobentraški in Surski, vitez Selimpie Citeriore in Feza je bil gotovo vzor vojaka; ampak vsem je bil zoprn.

2. poglavje

Za vojsko so noči v taboru določene tako natančno kot zvezdno nebo: stražarske izmene, stražni častnik, patrolje. Vse drugo – nenehna zmešnjava bojujoče se armade, dnevni vrvež, iz katerega lahko plane kaj nepredvidenega, na primer, kak podivjan konj – je zdaj pogreznjeno v tišino, saj je spanec premagal vse bojovníke in vse štirinožce krščanskega sveta: eni stojijo v vrsti in občasno s kopitom podrgnejo po tleh ali na kratko zarezgetajo ali zarigajo, drugi pa, končno rešeni šlemov in oklepov in zadovoljni, da so spet posamična in nezamenljiva človeška bitja, vsi smrčijo.

Na drugi strani, v taboru nevernikov, je povsem enako: prav tako korakanje straže gor in dol, komandir straže, ki gleda, kako v peščeni uri pade zadnji drobec peska, in gre prebuditi može iz naslednje izmene, častnik, ki izkoristi budno noč, da piše zaročenki. Ter patrolja, krščanska in neverniška, ki prehodita pol milje, prideta skoraj do gozda, a se potem obrneta, ena sem, druga tja, ne da bi se kdaj srečali, vrneta se v svoj tabor, da bi poročali, da je vse mirno, in gresta spat. Zvezde in luna se tiho pomikajo nad nasprotnima taboroma. Nikjer se tako dobro ne spi kot v vojski.

Samo Agilulfu ni dano tako olajšanje. Povsem ohomotan v beli oklep, v svojem šotoru, enem od najbolj urejenih in udobnih v krščanskem taboru, poskuša ležati vznak in še naprej razmišljati: to niso lenobne in raztresene misli nekoga, ki bo zaspal, ampak so to vedno točno določena in natančna razmišljanja. Malo zatem se dvigne na komolec: mora se lotiti kakršnega koli ročnega dela, denimo, loščenja meča, ki se je že močno bleščal, ali oljenja

spojev svojega oklepa. Ne traja dolgo: že vstane, že gre iz šotora, pograbi sulico in ščit in že njegova belkasta senca naglo korači prek tabora. Iz stožčastih šotorov se dviguje koncert globokega dihanja spečih. Kaj pomeni, da lahko zapreš oči, da pozabiš na samega sebe, da se pogrezneš v praznino lastnih ur in da si potem, ko se prebudiš, prav tak kakor poprej in znova povežeš niti svojega življenja, tega Agilulfo ni mogel vedeti, in njegova nevoščljivost do obstoječih oseb, do njihove zmožnosti spanja, je bila nedoločna nevoščljivost, kakor do nečesa, česar si ni mogoče niti zamišljati. Bolj ga je prizadel in vznemirjal pogled na bose noge, ki so tu in tam molele izza roba šotora, z navzgor obrnjenimi palci: kraljestvo teles, pogreznjenih v spanec, to je bila razsežnost davnega Adamovega mesa, ki izpareva popito vino in znoj dneva, preživetega na bojišču; na pragovih šotorov pa so ležali razstavljeni prazni oklepi, ki jih bodo oprode in služabniki zjutraj zloščili in pripravili. Agilulfo je hodil mimo, pozoren, nervozen, ponosen: telesa ljudi, ki so imeli telo, so ga seveda navdajala z nelagodjem, podobnim zavisti, vendar sta ga ob tem obšla tudi ponos in prezirljiva vzvišenost. Kaj neki so bili tile tako zelo znani in slavni tovariši? Bojna oprema, dokaz njihovega položaja in imena, izvršenih junaških dejanj, vpliva in veljave, na, vse to se je spremenilo v lupino, v prazno železje; in smrčeči ljudje, z lici, potlačeni v blazine, s potočki sline, ki polzijo iz odprtih ust. On pa ne, njega ni bilo mogoče razstaviti na kose, ga razdejeti: bil je in ostal vsak trenutek dneva in noči Agilulfo Emo Bertrandino Guildivernski in Drugih, Corbentraški in Surski, vitez Selimpie Citeriore in Feza, tega in tega dne imenovan za viteza, ki je v slavo krščanskega orožja izvršil taka in taka dejanja in v vojski Karla Velikega prevzel poveljevanje takim in drugačnim četam. In je imetnik najlepše in

najbolj bleščeče bojne oprave v vsem taboru, neločljive od njega. In boljši častnik od številnih, ki se tako zelo hvalijo; pravzaprav najboljši izmed vseh častnikov. In vendar se je v tisti noči sprehajal nesrečen.

Zaslišal je glas: – G'spod častnik, se opravičujem, kdaj pa bo prišla izmena? Že tri ure me puščajo stati tule! – Bil je stražar, ki se je naslanjal na sulico, kot bi ga zvijalo v trebuhu.

Agilulfo se ni niti obrnil; rekel je: – Motiš se, nisem stražni častnik – in je šel naprej.

– Oprostite mi, g'spod častnik. Ko sem vas videl, da se vrtite tu naokrog, sem mislil ...

Ob najmanjši pomanjkljivosti pri opravljanju službe je Agilulfa obšla silna želja, da bi vse nadzoroval, da bi našel v dejavnosti drugih še več napak in malomarnosti, močno je trpel zaradi vsega, kar je bilo opravljeno slabo, kar ni bilo na svojem mestu ... Ker pa med njegovimi nalogami ob tej uri ni bilo te vrste nadzora, bi tudi njegovo vedenje veljalo za neumestno, že kar nedisciplinirano. Agilulfo se je poskušal zadržati, omejiti svoje zanimanje za posebna vprašanja, ki bi se jih sicer naslednjega dne vseeno moral lotiti, denimo, razporeditve stoyal, v katerih so hranili sulice, ali pripomočkov, ki so varovali seno pred vlago ... Vendar se je njegova bela senca vedno motala pod nogami komandirja straže, službujočega častnika, patrolje, ki je brskala po kantini in iskala pletenko vina, ki je ostala od prejšnjega večera ... Agilulfo je bil vsakokrat nekoliko negotov, ali naj se vede kot nekdo, ki zna že s samo svojo navzočnostjo uveljaviti spoštovanje do avtoritete, ali kot nekdo, ki se, ker je na kraju, kjer nima kaj iskati, obzirno umakne za korak in se pretvarja, da ga ni tam. V tej negotovosti se je, razmišljujoč, ustavil: ni se mogel odločiti ne za prvo ne za drugo možnost; čutil je le, da je vsem v

nadlego, in želel bi si storiti karkoli, da bi vzpostavil kakršen koli odnos z bližnjim, začel, na primer, kričati povelja, psovati kot kaplar, ali se krohotati in kvantati kot med tovariši v gostilni. Namesto tega pa je zamrmral nekaj besed v pozdrav, s plahostjo, zakrinkano v oholost, ali z oholostjo, omiljeno s plahostjo, in šel dalje; a še vedno se mu je dozdevalo, da so ga ogovorili, in se za malenkost obrnil, rekoč: – Eh? – vendar se je takoj prepričal, da niso govorili njemu, in je odšel, kot bi bežal.

Hodil je po obrobju tabora, po samotnih krajih, gor po goli vzpetini. Mirno noč je kalilo samo mehko preletavanje malih brezobličnih senc tihih peruti, ki so se premikale naokrog, ne da bi za trenutek letele v določeni smeri: netopirji. Čelo tisto njihovo ubogo negotovo telo, ne miš in ne ptič, je bilo vseeno nekaj otipljivega in gotovega, nekaj, s čimer se je dalo kriliti po zraku in odprtih ust požirati komarje, medtem ko so v Agilulfa skozi vsako špranjo v oklepu vdiralı sunki vetra, leteči komarji in lunini žarki. Izenada je iz njega izbruhnil nedoločen bes, ki je naraščal v njem: iz nožnice je potegnil meč, ga zgrabil z obema rokama in se njim z vso silo zaganjal proti vsakemu netopirju, ki se je spustil niže. Nič: nadaljevali so s svojim brezciljnim letanjem, komajda vznemirjeni zaradi premikanja zraka. Agilulfo je mahal po zraku, sunek za sunkom; zdaj že ni več poskušal zadeti netopirjev; njegovi sunki so zarisovali vedno bolj pravilne poti, ravnali so se po vzorcu mečevanja z dvoročnim mečem; zdaj je Agilulfo že izvajal vaje, kakor da bi se uril za prihodnji spopad, ter prikazoval sistem prečnih zamahov, prestrezanje udarcev, zvijače.

Izenada se je ustavil. Zgoraj na vzpetini se je izza okopa prikazal mladenič in ga opazoval. Oborožen je bil samo z mečem, prsi pa je imel obdane z lahkim oklepom.

– Hej, vitez! – je vzkliknil. – Nisem vas hotel zmotiti! Ali se urite za bitko? Saj bo bitka v zgodnjih jutranjih urah, kajne? Dovolite, da se urim z vami? – In ker je bila tišina: – V tabor sem prišel včeraj ... To bo zame prva bitka ... Vse je tako drugače, kot sem pričakoval ...

Agilulfo je zdaj stal bočno, z mečem, pritisnjenim k prsim, prekrižanih rok, ves skrit za ščit. – Razporede za morebiten oboroženi spopad, o katerih bo odločalo poveljstvo, bodo posredovali gospodom častnikom in vojski uro pred začetkom operacij – je rekel.

Mladenič je bil nekoliko zmeden, kot bi ga kdo zaustavil v njegovem zagonu, a je potem, ko je premagal lahno jecljanje, nadaljeval s prejšnjo vnemo: – Glejte, gre za to, da sem pravkar prišel ... da bi maščeval svojega očeta ... In rad bi, prosim, da mi vi kot starejši poveste, kaj naj naredim, da se v bitki znajdem pred tistim poganskim psom, argalifom Isoarrom, da, prav pred njim, in mu zarinem sulico med rebra, prav tako, kakor je on storil mojemu junaškemu očetu, Bog mu daj večni mir, pokojnemu markizu Gherardu Rossiglionskemu!

– To je zelo preprosto, fantič – je rekel Agilulfo in tudi v njegovem glasu je bila zdaj nekakšna toplina, toplina tistega, ki zato, ker natančno pozna pravila in organizacijo vojske, prav rad pokaže svojo izkušnost in s tem tudi zmede nepripravljenost drugih –, prošnjo moraš nasloviti na Superintendanco za Dvoboje, Maščevanje in Blatenje Časti, pri čemer moraš podrobno navesti razloge za svojo prošnjo, potem pa se bo proučilo, kateri položaj bi bil najboljši, da boš dosegel zeleno zadoščenje.

Mladenič, ki je pričakoval vsaj kakšno znamenje občudujočega spoštovanja do očetovega imena, je bil razžaljen prej zaradi tona pogovora kakor zaradi vsebine. Potem je poskušal razmišljati o vitezovih besedah, vendar spet zato,

da bi jih v sebi zanikal in svoj zanos ohranil pri življenju. – Toda, vitez, razumeli boste, da nisem v skrbeh zaradi superintendance, ampak zato, ker se sprašujem, ali v bitki pogum, ki ga občutim, zagrizenost, ki bi mi zadoščala, da razparam čreva ne enemu, ampak sto nevernikom, in tudi moja spretnost v sukanju orožja, ker sem dobro izurjen, veste?, pravim, če v tistem silnem bojnem metežu, preden se bom znašel, ne vem ... Če ne najdem tistega psa, če mi zbeži, rad bi vedel, kako v takih primerih ukrepate vi, vitez, povejte mi, ko gre v spopadu za kakšno vašo zadevo, za tako, ki je za vas in samo za vas brezpogojna ...

Agilulfo je rezko odgovoril: – Strogo se držim ukazov. Stori tudi ti tako in ne boš naredil napake.

– Oprostite mi – je rekel fant in stal tam kot odrevenel –, nisem vas hotel nadlegovati. Le z mečem bi se rad malo uril z vami, s paladinom! Veste, v mečevanju sem sicer dober, ampak včasih, takoj zjutraj, so mišice otrple, hladne, ne sprožijo se tako hitro, kot bi hotel. Se to dogaja tudi vam?

– Meni ne – je rekel Agilulfo in mu že obrnil hrbet ter odšel.

Mladenič je nadaljeval s hojo po taboru. Bil je negotov čas pred zoro. Med šotori je bilo zaznati prvo premikanje ljudi. Vrhovna poveljstva so bila na nogah že pred budnico. V poveljniških šotorih in v četnih pisarnah so se prižigale bakle in premagovale polmrak, ki se je precejal z neba. Je bil ta dan, ki se je začel, res dan bitke, kakor je šel glas že od prejšnjega večera? Novodošlega je zajelo razburjenje, vendar je bilo to razburjenje drugačno od tistega, kakršno je pričakoval, od tistega, ki ga je prignalo prav do sem; ali bolje, bila je želja, da bi znova našel tla pod nogami, zdaj, ko se je zdelo, da vse, česar se dotakne, doni votlo.

Srečeval je paladine, ki so bili že zaprti v svoje bleščeče oklepe, v kroglaste operjene šleme, z obrazi, zakritimi s ščitniki. Fant se je obrnil, da bi jih opazoval, in zaželel si je posnemati njihovo držo, njihov ponosni način obračanja v pasu, z oklepom, šlemom in jermenjem, kot da bi bili iz enega kosa. Tu je, med nepremagljivimi paladini, tu je, pripravljen, da se z njimi kosa v bitki, z orožjem v roki, da bi postal tak kot oni! Ampak tista dva, ki jima je sledil, sta, namesto da bi zajahala konja, sedla za mizo, obloženo z zemljevidi: gotovo sta bila pomembna poveljnika. Mladenič se jima je pohitel predstaviti: – Sem Rambaldo Rossiglionski, bakalaver, od pokojnega markiza Gherarda! Prišel sem se prijaviti, da bi maščeval svojega očeta, ki je umrl kot heroj pod obzidjem Seville!

Dvojica je ponesla roke do operjenih šlemov, ju dvignila, snela čeladi z ovraticama in ju položila na mizo. Izpod čelad sta se prikazali dve plešasti, rumenkasti glavi, dva obraza z nekoliko mehkužno kožo, polno mešičkov in z nekakšnimi bledikavimi brki: dva obraza pisarjev, starih kracaških uradnikov. – Rossiglionski, Rossiglionski – sta rekla in z oslinjenimi prsti iskala po zvitkih. – Ampak saj sva te vpisala že včeraj! Kaj bi rad? Zakaj nisi s svojim oddelkom?

– Kaj pa vem, ponoči nisem mogel zaspati, mislil sem na bitko, maščevati moram svojega očeta, veste, ubiti moram argalifa Isoarra in tako poskusiti ... Torej: kje je Superintendanca za Dvoboje, Maščevanje in Blatenje Časti?

– Glej ga tegale tukaj, komaj je prišel, pa že meče ven takele! Kaj pa ti veš o superintendanci?

– Tisti vitez, kako mu je že ime, tisti s povsem čistim oklepom ... mi je rekel ...

– Uf! Prav njega nam je še treba! Jasno, ta povsod vtika svoj nos, ki ga nima!

- Kako? Nima nosu?
- Ker se nanj ne lepijo garje – je rekel eden od obeh za mizo –, ne najde boljšega, kakor da praska garje drugih.
- In na katerem delu naj bi jih imel, če nima nobenega dela? To je vitez, ki ga ni...
- Kako da ga ni? Sam sem ga videl! Bil je!
- Kaj si videl? Železje ... To je nekdo, ki je, ne da bi bil, razumeš, novinec?

Mladi Rambaldo si nikoli ne bi mogel predstavljati, da je videz lahko tako varljiv: od trenutka, ko je prišel v tabor, je odkrival, da je vse drugačno, kakor se je zdelo...

– Torej je mogoče biti v vojski Karla Velikega vitez s tako dolgim imenom in nazivi in za povrh še najbolj hraber bojevnik in vnet častnik, ne da bi bilo treba tudi obstajati!

– Počasi! Nihče ni rekel: v vojski Karla Velikega in tako dalje. Rekla sva samo: v našem regimentu je tak pa tak vitez. To je vse. To, kar na splošno lahko je ali lahko ni, naju ne zanima. Si razumel?

Rambaldo se je napotil v šotor Superintendance za Dvo-boje, Maščevanje in Blatenje Časti. Poslej se ni več pustil preslepiti oklepom in operjenim šlemom: spoznal je, da so bojne oprave za mizami skrivale mršave in prašne človečke. In še dobro, da je bil kdo v njih!

– Torej hočeš maščevati svojega očeta, markiza Rossiglionskega, generala po činu! Poglejmo: za maščevanje generala je najboljši postopek ta, da ubiješ tri majorje. Lahko ti dodelimo tri enostavne, pa si opraviš.

– Nisem se dobro izrazil: umoriti moram argalifa Isoarra. On osebno je pokončal mojega slavnega očeta!

– Ja, ja, smo razumeli, ampak menda ja ne misliš, da je pobiti argalifa preprosta zadeva ... Hočeš štiri stotnike? Zjutraj ti bomo zagotovili štiri neverne stotnike. Glej, štirje

stotniki štejejo za armadnega generala, tvoj oče pa je bil samo brigadni general.

– Jaz iščem Isoarra in mu bom razparal trebuh! Njega, samo njega!

– Končal boš v ječah, ne v bitki, bodi prepričan! Malo razmisli, preden spregovoriš! Imamo svoj razlog, da ti povzročamo težave zaradi Isoarra ... Če bi, na primer, potekali kakšni dogovori med našim vladarjem in Isoarrom ...

Vendar se je eden od uradnikov, ki je imel dotlej glavo sklonjeno nad zemljevide, zadovoljno dvignil: – Vse je rešeno! Vse je rešeno! Ničesar ni treba storiti! Kakšno maščevanje neki, ni potrebno! Zadnjič je Ulivieri maščeval svoja strica, ker je mislil, da sta umrla v bitki! V resnici pa sta ležala pijana pod mizo. Zaradi maščevanja dveh stricov smo se znašli v hudih težavah. Zdaj pa se je vse uredilo: pri nas šteje maščevanje strica za pol maščevanja očeta: pravzaprav smo imeli maščevanje očeta na zalogi, in zdaj je stvar opravljena.

– Oh, moj oče! – je besnel Rambaldo.

– Kaj te je prijelo?

Zadonela je budnica. V taboru je v prvi svetlobi mrgolelo vojakov. Rambaldo bi se želel pomešati v to množico, ki je polagoma dobivala obliko razporejenih odredov in čet, vendar se mu je zdelo, da je udarjanje železa kot zamahovanje žuželčjih kril, kot prasketanje suhih membran. Številni vojaki so bili zaprti v šlem in v oklep vse do pasu in izpod ščitnikov za boke in ledja so štrlele noge v hlamudračah in nogavicah, saj so čakali, da si bedrnike in nanožnike in kolenčnike nadenejo, ko bodo v sedlu. Pod jeklenim oprsnikom so bile noge videti tanjše, podobne čričkovim nožicam; in tudi način, kako so se premikali, ko so govorili, njihove okrogle glave brez oči, pa tudi zara-

di prekrizanih rok, ki so jih ovirali komolčniki in železne rokavice, so bili podobni čričku ali mravlji; in tako se je zdelo vse njihovo prizadevanje kot nerazložno žužnjanje insektov. Sredi med njimi so Rambaldove oči nekaj iskale: upal je, da bo zagledal Agilulfovo belo opravo, morda zato, ker bi bil z njegovo navzočnostjo preostanek vojske bolj stvaren, ali pa zato, ker je bila najbolj zanesljiva navzočnost, kar jih je srečal, prav navzočnost neobstoječega viteza.

Opazil ga je pod borom, sedečega na tleh, kako je majhne borove storže, ki so padli na tla, razvrščal v pravilen lik, v enakokraki trikotnik. Ob svitu se je moral Agilulfo vedno posvečati kakšni vaji iz natančnosti: šteti predmete, jih urejati v geometrijske like, reševati aritmetične probleme. To je ura, ko stvari niso več obstojne zgolj kot sence, ki so jih spremljale ponoči, in polagoma zopet pridobivajo barve, medtem ko gredo skozi nekakšen negotov limb in so oddaljene od svetlobe, ki jih komajda oplazi: to je ura, ko smo manj gotovi o obstoju sveta. Agilulfo je moral stvari vedno občutiti tako, kakor da ima pred seboj kak trden zid, ki se mu upira z močjo svoje volje, in samo tako je zmožel ohranjati zanesljivo zavest o sebi. Če pa se je, nasprotno, svet okoli njega razblinjal v negotovosti, je tudi sam čutil, kot da se izgublja v tem mehkem somraku, iz praznine se mu ni več posrečilo iztisniti jasne misli, izbruha odločnosti, močne volje. Počutil se je slabo: to so bili trenutki, ko je čutil, da ga bo zmanjkalo; včasih se mu je samo s skrajno voljo posrečilo, da se ni razblinil. Takrat je začel šteti: listje, kamne, sulice, storže, karkoli že je imel pred seboj. Ali jih postavljati v vrsto, jih razporejati v kvadrato ali piramide. Ukvarjanje s temi natančnimi opravili mu je pomagalo, da je premagal slabost, da je zatl

nezadovoljstvo v sebi, nemir in oslabeledost ter si povrnil običajno bistrost in zbranost.

Tako ga je videl Rambaldo, medtem ko je z osredotočenimi in hitrimi gibi razvrščal storže v trikotnik, potem na straneh trikotnika v kvadrate in vztrajno prešteval storže v kvadratih na katetah ter jih primerjal s tistimi v kvadratu ob hipotenuzi. Rambaldo je spoznal, da se tu vse dogaja v skladu z obredi, navadami, obrazci; in za tem, kaj je bilo za tem? Čutil je, da se ga polasča nedoločna tesnoba, saj se je zavedal, da je zunaj vseh teh pravil igre ... A navsezadnje, ali njegova želja po maščevanju očetove smrti, tudi njegova gorečnost za bojevanje, za prostovoljno vključitev med bojevnike Karla Velikega, ali ni bil tudi to obred, zato da ne bi strmoglavil v nič – prav tako kakor Agilulfovo pobiranje in razvrščanje storžev. In pod težo vznemirjenja spričo tako nepričakovanih vprašanj se je mladi Rambaldo vrgel na tla in bruhal v jok.

Začutil je, da se mu je nekaj dotaknilo las, neka roka, železna, a lahka roka. Ob njem je klečal Agilulfo. – Kaj je s tabo, fantič? Zakaj jokaš?

Stanja slabosti ali obupa ali besa pri drugih človeških bitjih so Agilulfa takoj navdala s popolnim mirom in gotovostjo. Občutek, da je nedovzeten za pretrese in bridkosti, ki so jim podlegale obstoječe osebe, ga je navedel k temu, da je zavzel vzvišeno in zaščitniško držo.

– Oprostite mi – je rekel Rambaldo –, morda je utrujenost. Vso noč nisem mogel zatisniti oči in zdaj sem nekako izgubljen. Če bi vsaj za trenutek lahko zadremal ... Ampak zdaj je že dan. Kako pa se posreči vam, ki ste tudi bedeli?

– Jaz bi bil izgubljen, če bi zadremal samo za trenutek – je tiho dejal Agilulfo –, pravzaprav bi me sploh ne bilo

več. Izginil bi za vedno. Zato vsak trenutek dneva in noči ostajam zelo buden.

– To mora biti hudo ...

– Ne. – Glas je spet postal neprijazen, močan.

– In opreme nikoli ne snamete s sebe?

Spet je zašepetal. – Nimam je na sebi. Nadeti ali sneti zame nima pomena.

Rambaldo je dvignil glavo in se zazrl v reže šlema, kakor da bi v tisti temi iskal preblisk pogleda.

– In kako je?

– In kako je v nasprotnem primeru?

Železna roka belega oklepa je še ležala na mladeničevih lasih. Rambaldo je njeno težo komajda čutil na glavi kot nekaj, kar mu sicer ne prenaša nikakršne toplote človeške bližine, bodisi tolažilne ali neprijetne, in vendar je zaznal, da se ga polašča nekakšna napeta nepopustljivost.

3. poglavje

Karel Veliki je jahal na čelu frankovske vojske. Ta se je s svojim pohodom približevala sovražniku; ni se mudilo; vojska ni zelo hitela. Paladini so se strnili v gručo okrog vladarja in z uzdami krotili vihrave konje; pri tem sukanju in suvanju s komolci so se njihovi srebrnkasti ščiti dvigovali in spuščali kakor ribje škrge. Vojska je bila podobna dolgi luskasti ribi: jegulji.

Ob ceste so prihiteli kmetje, pastirji, tržani. – Tisti je kralj, tisti je Karel! – in so poklekali na tla; bolj kot po kroni, ki jim ni bila kaj prida domača, so ga razložili po bradi. Potem so se hitro dvignili, da bi prepoznali bojevnike: – Tisti je Orlando! Kje pa, tisti je Ulivieri. – Uganili niso niti enega, a je bilo itak vseeno, ali je ta ali oni, tu so bili vsi in vselej so lahko prisegali, da so videli tistega, kogar že so hoteli videti.

Agilulfo, ki je jahal v skupini, je vsake toliko pohitel nekoliko naprej, se nato ustavil, da bi počakal na druge, se obračal nazaj, da bi nadzoroval, če skupina sledi strnjena, ali se obračal proti soncu, kakor da bi na podlagi njegove oddaljenosti od obzorja preračunaval uro. Bil je nestrpen. Tam, med vsemi drugimi, je imel edino on v glavi razpored pohoda, etape, kraj, kamor morajo priti pred nočjo. Preostalim paladinom pa se je zdelo, da pomeni pohod v sovražnikovi smeri, ne glede na to, ali greš hitro ali počasi, vedno to, da se približuješ sovražniku, in z izgovorom, da je vladar star in utrujen, so se bili pripravljene ustaviti na pijačo v vsaki krčmi. Na poti niso videli drugega razen izveskov krčem in zadnjic služkinj – toliko pač, da so izrekli nekaj nesramnih besed; sicer pa so potovali, kot bi bili zaprti v skrinjo.